

AMERICANS ALTAFULLENCs DEL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XIX

Salvador-~~J.~~ Rovira i Gómez

Al fons d'Ultramar de l'Archivo General de Indias (AGI) de Sevilla hem trobat notícies relacionades amb vint-i-vuit altafullencs que, durant el primer terç del vuit-cents, passaren a Cuba (a les poblacions de l'Havana, Matanzas i Santiago) i a Puerto Rico (Mayagüez).

Ens referim, concretament, a Vicenç Alegret i Espina, Ramon Alomà i Capestany, Rosa Arrufat i Rodríguez, Josep-Antoni Badia i Bové, Josep Badia i Rull (1), Josep Badia i Rull (2), Josepa Baradat i Bertran, Joan Boronat i Foguet, Andreu Baradat i Rius, Pere Camps i Oliver, Baltasar Camps i Rimbau, Florenci Capestany i Gatell, Joaquim Capestany i Rius, Andreu-Jaume Clot i Baradat, Joaquim Gatell i Gil, Josep Grau i Ferrando, Pau Guasc i Fuster, Tecla Llord, Josep Oller i Pijoan, Josep Pijoan i Plana, Pau Pijoan i Plana, Jaume Porta i Soler, Joan Rimbau i Camps, Pau Rimbau i Camps, Martí Rius i Espina, Joan Baptista Tombes i Piquer, Joan Torres i Ximenis i Josep Torres i Ximenis.

RELACIÓ DELS AMERICANS

Seguidament presentem la relació alfabètica dels qui anaren a les colònies espanyoles del Carib tot especificant les circumstàncies que els motivaren a fer-ho.

Alegret i Espina, Vicenç

Nasqué a Ferran, però s'establí a Altafulla per la qual cosa el considerem un altafullenc. Era fill de Josep Alegret i de Teresa Espina. El desembre

de 1827 sol·licità permís per passar a l'Havana on havia de resoldre diversos assumptes relacionats amb la casa de comerç que hi tenia establerta i que governava el seu germà Joan.¹

Alomà i Capestany, Ramon-Josep

De Ramon-Josep Alomà i Capestany ja n'hem parlat en altres ocasions, els que ens permet estalviar-nos l'exposició dels seus trets biogràfics.² Ara, però, podem aportar una notícia inèdita relacionada amb la seva anada a Cuba. Fins ara pensàvem que no s'havia mogut d'Altafulla i que els únics de la seva família que havien viatjat a Amèrica havien estat el seu pare Ramon Alomà i Bosc i el seu germà Josep. Ara podem assegurar que l'agost de 1818 s'embarcà cap a l'Havana i que ho féu per tal de rellevar el pare en la direcció de la casa de comerç que hi tenien els Alomà.³

Arrufat i Rodríguez, Rosa

Era natural de Puerto Rico i veïna d'Altafulla. Els seus pares eren Tomàs Arrufat i Maria Rodríguez i estava maridada amb Joan Batlle i Roset, d'Altafulla, fill de Josep Batlle i Maria Roset. El 8 de març de 1817 tramità els papers per retornar a Puerto Rico en companyia dels seus fills Joan i Rosa, molt possiblement nats a Altafulla, i poder així reunir-se amb el seu marit que ja es trobava a l'illa.⁴

Badia i Bové, Josep-Antoni

Era fill del segon Josep Badia i Rull. S'embarcà vers Cuba amb el seu pare l'any 1818.⁵

Badia i Rull, Josep (1)

D'aquest alferes de fragata i comerciant ja n'hem dit quelcom en altres ocasions.⁶ Ara tornem a parlar d'ell per manifestar que el 22 de novembre de

1. AGI. Ultramar, 348, n. 21.

2. Rovira i Gómez, S.-J.: *Altafulla (1813-1833). (La darrerria de l'Antic Règim en una vila catalana)*. Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 1989, p. 45.

3. AGI. Ultramar, 336, n. 19.

4. AGI. Ultramar, 494, n. 78.

5. AGI. Ultramar, 335, n. 71.

6. Rovira i Gómez, S.-J.: "Los comerciantes de Altafulla (segunda mitad del siglo XVIII)", *Estudios Altafullencs*, 2 (1978), p. 80. *Altafulla (1813-1833)*, p. 49. *La gent de mar d'Altafulla (segle XVIII)*. Altafulla, Centre d'Estudis d'Altafulla, 1993, p. 33.

1826 demanà permís a les autoritats per passar a Matanzas a recollir cabals de la casa de comerç que hi tenia establerta.⁷

Badia i Rull, Josep (2)

És un altre Josep Badia. Aquest és fill de Joan Badia, pagès, i de Maria Rull. Estigué casat amb Maria Bové. Com l'anterior Josep Badia, també tenia interessos a Matanzas. El 27 de maig de 1818 sol·licità autorització per viatjar a Cuba on pensava romandre tres anys.⁸

Baradat i Bertran, Josepa

Era filla de Josep Baradat i de Gertrudis Bertran i l'any 1827, en què passà a Amèrica estava fadrina. El 17 de març de 1827 demanà permís per viatjar a Santiago de Cuba on s'havia de reunir amb el seu padrí Joan Camps que hi tenia una casa de comerç.⁹

Baradat i Foguet, Joan

Els seus pares eren Andreu Baradat i Francesca Foguet. Estigué casat amb Maria Rius. El 1803 sol·licità permís per passar a l'Havana a recollir els cabals que hi tenia.¹⁰

Baradat i Rius, Andreu

També és un vell conegut.¹¹ L'1 d'agost de 1803 tramità la llicència per anar a l'Havana a realitzar negocis mercantils.¹²

Camps i Oliver, Pere

Fill de Pere Camps i Rosalia Oliver. Li coneixem dos viatges a l'Havana. El primer l'efectuà l'agost de 1820 amb la intenció d'anar a treballar a la casa de comerç del seu oncle Ramon Oliver.¹³ El febrer de 1825 tornà a embarcar-se vers l'Havana per tal de recollir els cabals que havia deixat a la casa de comerç de la seva tia materna Rita Bravo. Entre els dos viatges la vida

7. AGI. Ultramar, 345, n. 73.

8. AGI. Ultramar, 335, n. 71.

9. AGI. Ultramar, 330, n. 2.

10. AGI. Ultramar, 326, n. 82.

11. Rovira i Gómez, S.-J.: *Altafulla (1813-18339)*; p. 50s.

12. AGI. Ultramar, 326, n. 81.

13. AGI. Ultramar, 339, n. 85.

familiar de Pere canvià: el 1820 vivia a Altafulla i estava fadrí, mentre que el 1825 residia a Torredembarra i s'havia casat amb Gertrudis Puig.¹⁴

Camps i Rimbau, Baltasar

El seu oncle Joan Camps tenia una botiga de roba a Santiago de Cuba i demanà el seu germà, el fuster Baltasar Camps, i la seva cunyada Gertrudis Rimbau que donessin permís a Baltasar per passar a l'illa caribenya per tal d'ajudar-lo. Baltasar, que estava fadrí aleshores, s'embarcà el juny de 1819.¹⁵

Capestany i Gatell, Florenci

Els seus pares eren Josep Capestany i Antònia Gatell. L'any 1831, trobant-se solter, es decidí a passar a l'Havana per anar a treballar a la casa de comerç del seu oncle Josep Gatell.¹⁶

Capestany i Rius, Joaquim

Pertanyia a la família dels comerciants i hisendats Capestany que tenien la seva casa pairal al carrer de l'Hostal, i els seus pares eren Josep Capestany i Marquès i Maria Rius. L'any 1822, quan viatjà a l'Havana per treballar a la casa de comerç que hi tenia el clan Capestany, es trobava fadrí i residia a Tarragona.¹⁷

Clot i Baradat, Andreu-Jaume

L'agost de 1830, un cop aconseguida l'autorització preceptiva, s'embarcà cap a l'Havana amb la intenció de feinejar a la casa de comerç dels seus oncles Joan i Martí Baradat. Era fill de Jaume Clot i Maria Baradat i estava fadrí.¹⁸

Gatell i Gil, Joaquim

Era de casa Gatell. Els seus pares foren Joan Gatell i Martí i Rosa Gil i Montagut. L'octubre de 1822, estant fadrí, sol·licità permís per passar a l'Havana a fi de laborar a la casa de comerç que hi tenien els seus familiars.¹⁹

14. AGI. Ultramar, 352, n. 70.

15. AGI. Ultramar, 337, n. 67.

16. AGI. Ultramar, 362, n. 4.

17. AGI. Ultramar, 340, n. 121.

18. AGI. Ultramar, 358, n. 37.

19. AGI. Ultramar, 358, n. 117.

Grau i Ferrando, Josep

Pau Pijoan i Plana li proposà anar a treballar a la casa de comerç que tenia a l'Havana. Era fill de Ramon Grau i Josepa Ferrando i estava fadrí. S'embarcà vers Cuba l'agost de 1828.²⁰

Guasc i Fuster, Pau

El seu oncle Salvador Guasc li oferí treballar amb ell a la casa de comerç que tenia a Mayagüez (Puerto Rico). Era fill de Pau i Teresa i quan s'embarcà, el maig de 1831, estava fadrí.²¹

Llort, Tecla

Era nascuda a Altafulla, En primeres noces es casà amb un Jiménez i en segones amb Antoni Llort de qui prengué el cognom. El desembre de 1820 demanà autorització per passar a l'Havana en companyia del seu marit i de Sebastiana Jiménez, filla del primer matrimoni, amb la intenció de poder aplegar-se amb el fill Joan, que residia a la capital de Cuba on hi tenia una botiga.²²

Oller i Pijoan, Josep

L'agost de 1803 sortí vers Cuba per tal d'incorporar-se a la botiga del seu germà ubicada a l'Havana. Era fill de Josep Oller i Cecília Pijoan i estava fadrí.²³

Pijoan i Plana, Josep

Fill d'Isidre Pijoan i de Magdalena Plana i germà de Pau Pijoan i Plana. Estava casat amb Francesca Pijoan i Pier. El desembre de 1815 s'embarcà cap a Cuba amb la intenció d'entrar a treballar a la casa de comerç de Josep Pier, de l'Havana.²⁴

Pijoan i Plana, Pau

S'embarcà cap a Cuba el març de 1824 per tal de recuperar diners que tenia a l'Havana. Es trobava fadrí i era fill d'Isidre Pijoan i de Magdalena Plana.²⁵

20. AGI. Ultramar, 350, n. 25.

21. AGI. Ultramar, 497, n. 53.

22. AGI. Ultramar, 339, n. 178.

23. AGI. Ultramar, 326, n. 83

24. AGI. Ultramar, 330, n. 2.

25. AGI. Ultramar, 341, n. 8.

Porta i Soler, Jaume

Els seus pares eren el pescador Francesc Porta i Teresa Soler i estava casat amb Antònia. El 5 de juliol de 1817 sol·licità llicència per passar a Bayamo a l'illa de Cuba a dirigir la botiga que hi tenia i que era governada per un germà seu.²⁶

Rimbau i Camps, Joan

Era fill de Pau Rimbau i Margarida Camps i germà de Pau Rimbau i Camps. El juny de 1819 demanà el permís preceptiu per anar a Santiago de Cuba on s'havia de reunir amb el seu oncle Joan Rimbau que era comerciant i hi tenia una botiga de roba.²⁷

Rimbau i Camps, Pau

Germà de Joan Rimbau i Camps. El 5 d'agost de 1828 demanà autorització per anar a Santiago de Cuba a treballar a la botiga de l'oncle Josep Camps. Era fuster i es trobava fadrí.²⁸

Rius i Espina, Martí

Fill de Martí Rius i d'Antònia Espina. Nasqué a Altafulla l'any 1784 i morí a Tarragona el 21 de juny de 1856.²⁹ S'orientà vers les colònies espanyoles d'Amèrica on anà per primera vegada el 1821. El juliol de 1829 tornà a viatjar a Puerto Rico per tal de fer-se càrrec de la casa de comerç propietat dels Rius. Restà fadrí.³⁰

Tombes i Piquer, Joan Baptista

Era natural de Vila-seca i veí d'Altafulla. Els seus pares foren Joan Baptista Tombes i Rosa Piquer. El desembre de 1832 passà a Santiago de Cuba amb la intenció de solucionar diversos assumptes que hi tenia pendents.³¹

26. AGI. Ultramar, 333, n. 41.

27. AGI. Ultramar, 337, n. 6.

28. AGI. Ultramar, 349, n. 106.

29. Rovira i Gómez, Salvador-J.: *Marià Rius i Montaner, primer comte de Rius (1838-1894)*. Tarragona, Arola Editors, 2005, p. 53.

30. AGI. Ultramar, 496, n. 52.

31. AGI. Ultramar, 364, n. 4.

Torres i Ximenis, Joan

Fill de Joan Torres i de Rosa Ximenis. Era paleta i es trobava fadrí. La llicència la demanà el 5 d'agost de 1828 per anar a Santiago de Cuba a treballar a la botiga de l'oncle Salvador Ximenis.³²

Torres i Ximenis, Josep

Natural de Tarragona i veí d'Altafulla. Era fill del pagès Josep Torres i de Maria Ximenis i en el moment de passar a Amèrica estava fadrí. El juny de 1819 s'embarcà vers Cuba per trobar-se amb l'oncle matern Pau Ximenis que li havia ofert treballar a la botiga de roba que posseïa a Santiago de Cuba.³³

NOMBRE DE VIATGES

Als americans altafullencs que acabem de relacionar els coneixem vint-i-vuit viatges. Tres es realitzaren abans de la guerra del Francès –el 1803– i la resta després de la contesa els anys 1815 –1–, 1817 –1–, 1818 –2–, 1819 –3–, 1820 –2–, 1821 –1–, 1822 –2–, 1824 –1–, 1825 –1–, 1826 –1–, 1827 –2–, 1828 –3–, 1829 –1–, 1830 –1–, 1831 –2– i 1832 –1–.

Els anys en què hi hagueren més viatges foren 1819 i 1828 amb tres viatges en cadascun. Com es pot veure la immensa majoria de les anades s'efectuaren després de la guerra del Francès i com que aleshores l'imperi colonial espanyol a Amèrica a causa de la independència de les colònies, s'havia reduït a Cuba i Puerto Rico és lògic que els permisos es demanessin tant sols per aquestes dues illes que eren els únics territoris on la Monarquia espanyola mantenia la seva autoritat. Com és natural no podem pas dir que els altafullencs es limitessin, pel que feia a Amèrica, a aquests territoris i que no anessin a les excolònies ara repúbliques independents, és, senzillament, que en aquests casos no els calia demanar l'autorització per fer-ho.

MOTIUS PER PASSAR A LES COLÒNIES

Les motivacions que tingueren els vint-i-vuit altafullencs per passar a Cuba o Puerto Rico foren resoldre assumptes relacionats amb la pròpia casa de comerç, fer-se càrrec del negoci familiar, recollir cabals, anar a treballar a la casa de comerç d'un familiar o conegut, i per causes familiars. Ben mirat,

32. AGI. Ultramar, 349, n. 107.

33. AGI. Ultramar, 337, n. 67

però, tots aquests apartats es poden reduir a dos: els motius familiars i la pràctica del comerç i els negocis.

Les causes familiars –trobar-se amb el pare, el marit o amb un altre parent– són els que impulsaren a Josep-Antoni Badia i Bové, Rosa Arrufat i Rodríguez, Tecla Llorç, Josepa Baradat i Bertran, a demanar la llicència per poder embarcar-se, mentre que el relacionat amb els aspectes econòmics i laborals foren la causa que motivà a viatjar a Vicenç Alegret i Espina, Andreu Baradat i Rius, Josep Porta i Soler, Joan Baptista Tombes i Piquer, Ramon Alomà i Capestany, Josep Badia i Rull, Joaquim Capestany i Rius, Martí Rius i Espina, Josep Badia i Rull, Joan Boronat i Foguet, Pau Pijoan i Plana, Pere Camps i Oliver, Baltasar Camps i Rimbau, Florenci Capestany i Gatell, Andreu Jaume Clot i Baradat, Joaquim Gatell i Gil, Josep Grau i Ferrando, Pau Guasc i Fuster, Josep Oller i Pijoan, Joan i Pau Rimbau i Camps, Joan Pijoan i Plana, i Joan i Josep Torres i Ximenis.